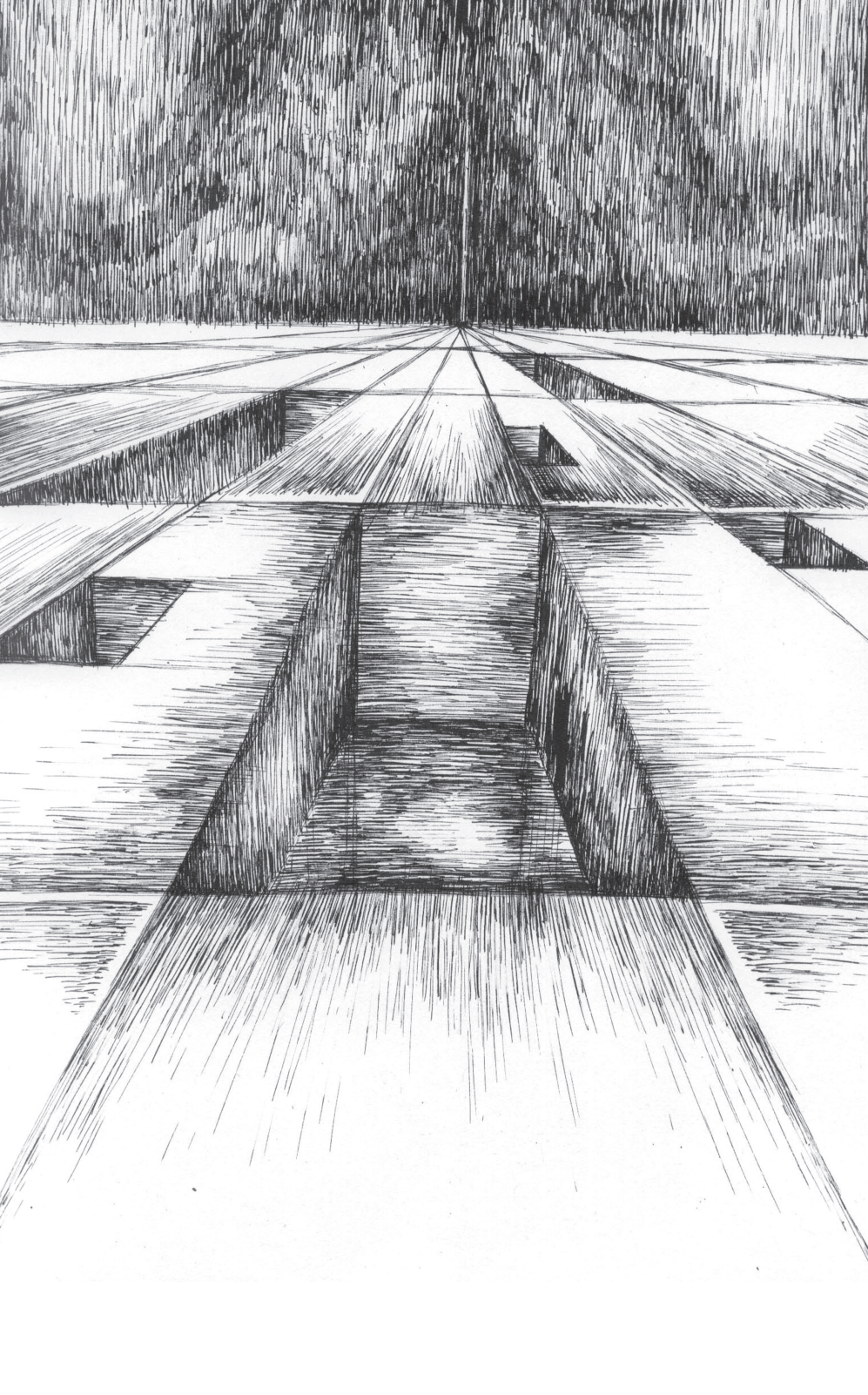

JÁN MIČKO
:ASÉBIA:
umenie pamäte

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

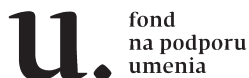
:ASÉBIA:

umenie pamäte

Copyright © 2020 Ján Mičko
Illustrations © 2020 Slavomír Čapek
Slovak edition © 2020 Vydavateľstvo Spolku
slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss.s.r.o@gmail.com
www.vsss.sk

Román vznikol s finančnou podporou Literárneho fondu

Vydanie knihy finančne podporil Fond na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Ján Mičko: *Asébia: umenie pamäte*
Zodpovedná redaktorka Zuzana Hud'ová
Grafická úprava a sadzba Ľubica Končeková
Ilustrácie a obálka Slavomír Čapek
Tlač P + M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-137-3

JÁN MIČKO

:ASÉBIA:
umenie pamäte

(román)

venované rodičom

Všetky postavy románu sú vymyslené,
akákoľvek podobnosť s reálne existujúcimi
osobami je čisto náhodná.

*„Je otázkou, čo je významnejšie:
znalosť faktov, či fantázia.“*

(Albert Einstein)

*„Všetko so všetkým súvisí,
to je prvý zákon epiky.
Ale druhý zákon znie:
o všetkom pochybuj.“*

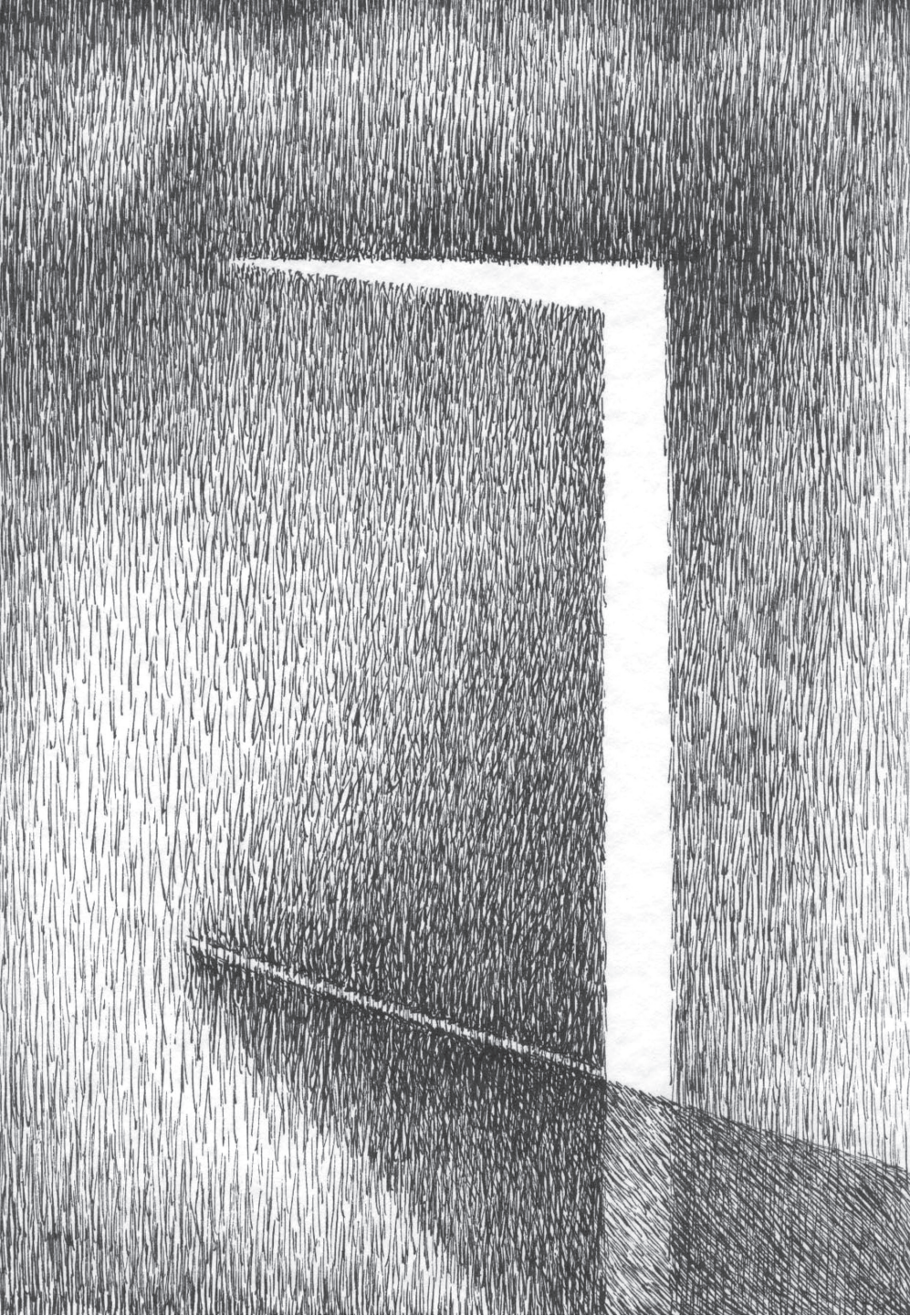
(Rudolf Sloboda)

*„Blahoslavení tichí,
lebo oni budú dedičmi zeme.“*

(Evanjelium podľa Matúša,
5. kapitola, 5. verš)

I.

KOMEDIANT
V KUBRICKOVEJ KOCKE

6.54 „Moje vety objasňujú prostredníctvom toho, že ten, kto mi rozumie, ich na konci rozpozná ako nezmyselné, keď pomocou nich – po nich – vystúpil nad ne. (Musí takpovediac odhodiť rebrík po tom, čo po ňom vystúpil hore.) Musí tieto veci prekonať, potom uvidí svet správne.“

(Ludwig Wittgenstein: Tractatus logico-philosophicus)

1.

Dnes ráno ma oslovil bezdomovec a vypýtal si odo mňa cigaretu. Prekvapil ma a zároveň pretrhol niť mojich myšlienok. Trocha som zneisťel. Štrukturálny mechanizmus môjho uvažovania, zvyknutý analyzovať všetko, pre všetko a vo všetkom, sa takmer automaticky, mimovoľne, samochodným pohybom uviedol do chodu a snažil sa vypátrať v tejto jednoduchej vete – Kamarát, nenašla by sa jedna cigareta? – kamufláž, nebezpečenstvo alebo aspoň ukryté náznaky ohrozenia.

Prešla hodná chvíľa. Z oblasti predlaktia som nechcene načúval prerušovanému tikotu sekundovej ručičky pozlátených hodínok, ktoré mi darovali rodičia. Do raňajšieho vánku zacinkala električka a niekde blízko zahrešil prebúdžajúci sa spolupútnik môjho bezdomovca.

A práve jeho basový hlas vo mne prebudil obrazy starých čias. Vybavil som si svojho prastarého otca z otcovej strany. Akože to presne bolo!? Snažím sa oprášiť si spomienky...

„Bol navyknutý nepriečiť sa a vydržať,“ vracieval jeho blízky priateľ Melquisedec, pri ktorom som nevedel, či je jeho meno skutočné, rozprávkové, alebo iba obyčajná šifra. Najzaujímavejšie boli

rozprávania o Japonsku. Škoda len, že boli z druhej ruky.

Tokio je jedným z najzaujímavejších prístavov na svete. Nevzťahuje sa to iba na súčasnú pätnásťmiliónovú metropolu, ale platilo to aj v čase, keď toto cisárske mesto s tajne znejúcim názvom Edo lákalo konšpirujúcich japonských aristokratov.

Pradedo v tom čase postával na rohoch preľudnených ulíc a pozoroval útle Japonky v širokých kimonách, ako cupkajú sem a tam a nikdy neprestanú pobežovať, dokonca mu svojím pohybom pripomínali kačice, ktoré sledoval na dvore rodného domu v roku pána tisícdeväťstoštyri, za vlády cisára Františka Jozefa.

Ešte vždy som bezdomovcovi neodpovedal.

„Nie je to trápne?“ prebehlo mojou nepokojnou myslou. Nebol som navyknutý nechávať pýtajúceho sa dlhšie čakať. Výchovou do mňa vstúpili zmysel pre pohotovosť a na položenú otázku nevyhnutne odpovedať čo najskôr. Pohotoví vyhrávajú! Najrýchlejší žne úspech! A to za každých okolností. Často som sa spytoval sám seba, či je predchádzajúci výrok pravdivý. Odpoveď však neprichádzala. Možno šlo len o zvnútornenú fikciu nesprávnej predstavy môjho okolia, že pomalosť či dokonca mlčanie môžu vyvolať v očiach vplyvných ľudí nesprávnu mienku o mojej osobe – jednoducho povedané zdeformovať môj obraz, môžu ma vnímať v negatívnom svetle, a nikdy nemôžem s úplnou istotou vedieť, či náhodou práve toto jedno zaváhanie, tento nepatrný lapsus nepresvedčí môjho šéfa o nutnosti nahradiť ma niekým pohotovejším, neutvrdí ho v presvedčení o nevyhnutnosti mojej nahraditeľnosti. A tak dostanem padáka. Bez dlhého vysvetľovania, zbytočných rečí, okamžite!

Bezdomovcovu tvár zdeformovala netrpezlivosť. Niekoho mi pripomínal...

2.

Náhle som sa rozpamätal na Melquisedeca. V tej chvíli som jeho tvár vnímal celkom jasne, len som si nedokázal presne vybaviť jej jednotlivé detaily. Tepal zlaté rybičky z roztaveného zlomkového zlata a následne ich darúval rôznym charitatívnym spolkom, alebo chudobným deťom. Bol to vlastne ľudomil, klasický prípad označovaný termínom podivín. Nikdy som sa nedozvedel kedy a kde sa vlastne narodil, ale predsa len ktosi nezabudol podotknúť, že pochádzal z Nového sveta. O jeho osobe kolovali pravdepodobne nepravdivé chýry, v ktorých bol zlými jazykmi označovaný hodnosťou plukovník, inokedy ako svetobežník, promiskuitný šíriteľ pohlavných chorôb, asketický guru, rojko či magický mudrc nastávajúceho milénia, ktorý dokáže lietať.

Tento tajomný muž vyťukával vychádzkovou paličkou z ebenového dreva neurčitý rytmus na žulové kocky v okolí prezidentského paláca, keď sa vracal z filmového festivalu národnostných menšín a etnických skupín. Uvažoval o Sibel, Turkyni narodenej v Hamburgu koncom roka tisícdeväťstoosemdesiattri. Film ho nesmierne zaujal, pretože sa režisérovi Faith Akinovi podarilo netradičným spôsobom vykresliť zvláštny vzťah muža a ženy u ešte zvláštnejších nemeckých Turkov.

„Láska robí zázraky!“ zahundral starec a pokračoval v objavovaní záhadných spojitostí medzi životmi hlavných protagonistov filmu a tým svo-

jím. Trápil sa s tým už hodnú chvíľu, no ešte vždy nebol schopný rozpoznať a vyjadriť ani najmenší náznak nejakej podobnosti, no aj napriek tejto mrzutosti neprepadal panike, pretože si bol stopercentne istý tajomnou paralelou tejto veľmi ťažko vyjadriteľnej zhody.

Ani si nestihol všimnúť, ako rýchlo prešiel Dietlovou ulicou, mínajúc stánky s rozvoniavajúcim kebabom. Rytmickou chôdzou skoro automaticky smeroval k nikdy nekončiacej Krakowskej, najdlhšej ulici v stredoeurópskom hlavnom meste. Tu v Kazimierzi sa začínal chronický problém všetkých jeho prechádzok. Práve v týchto miestach sa ho pravidelne zmocňovala bezdôvodná, úzkostlivá nostalgia. To ona spôsobovala, že sa dostával do nepríjemnej dilemy, či zahnúť vpravo, navštíviť malebné námestie so sochou sediaceho básnika Hviezdoslava a tak svoje putovanie umocniť pozorovaním jagajúceho mesačného svitu na hladine Dunaja, alebo odbočiť vľavo a vinúť sa pozdĺž mestskej zelene, vysadenej na mieste zbúraných mestských hradieb, prechádzať spleťou nádherných úzkych uličiek a prechádzku zakončiť triumfálnym výhľadom na blikajúce veľkomesto z dvorany Wawelu. Svoju nerozhodnosť rozriešil teóriou párnych a nepárnych dní. Keďže bol trinásty november, Melquisedec odbočil vpravo a pobral sa k Hviezdoslavovmu námestiu pozrieť si opadané lístie v jesennom parku.

„Zajtra pôjdem k Wawelu,“ zahundral a prehodil si paličku do druhej ruky. Nábrehie Dunaja lemovali milenecké páry, čo mu opäť pripomínalo Paríž, nočnú Seinú, Montmartre a dni jeho mladosti.

„Nič sa nezmenilo, mladosť je stále rovnaká!“ potešil sa práve objavenou krásou.

S ľahkosťou prechádzal metropolou osvetlenou sliepňajúcimi lampami a s neskrývanou radosťou pozoroval romanticky pôsobiacu výletnú loď prechádzajúcu popod lomený Karlov most, pomenovaný po rovnomennom panovníkovi, kde to bolo, mimochodom, zakázané, pretože neskúseného kormidelníka mohli prekvapiť malé, ale prudké pereje, čo sa už mnohokrát vypomstilo stroskotaním alebo poškodením lodí.

Zľahka sa obrátil, zhlboka sa nadýchol bahnitého, ťažkého riečneho vzduchu, privrel viečka a zašepkal:

„Ó, dolce vita!“ Obrátil sa a pobral sa rovnakým smerom, odkiaľ prišiel...

Čo spôsobilo tento náhly obrat? Žeby sa starcovi podarilo objaviť vnútornú spojitosť medzi životmi filmových postáv a jeho vlastným?

Isté je len to, že sa plný prekvapenia intenzívne snažil rozpamätať na svoju prvú ženu. Toľko rokov na ňu nemyslel a zrazu... Nechápal z akého dôvodu nemôže na ňu prestať myslieť.

„Chantal María García de Cruz,“ zašepkali s bážňou jeho pery.

„Chantal María...“ Náhle sa ho zmocnil taký silný pocit vzrušenia, ako keď sa s ňou poslednýkrát, pred mnohými desiatkami rokov, miloval. Intenzívne, vášnivo, strašidelne. Bez predohier. Rýchlo, ihneď...

„Chantal Marí... áaach!“

Tieto nežné slová však s chuťou prehltol náhliaci sa novembrový vietor, snoriaci vo všetkých kútoch tisícročného mesta.

Zrazu na to Melquisedec prišiel. Objavil príčinu zrodu tak neodbytné krásnej myšlienky na ešte nádhernejšiu bytosť Chantal Mariú García de Cruz,

jeho prvú ženu; ženu, ktorú naozaj miloval a ktorá umrela spolu s ich ešte nenarodenou dcérkou, vďaka neodbornému zásahu fušerského doktora Hectora Zamalloa Buéndiu v kolumbijskej džungli Guayanskej vysočiny, v pohraničnej oblasti blízko Río Hache...

Vlastne mu ju pripomenula Sibel, orientálna krásavica narodená v Hamburgu v roku tisícdeväťstoosemdesiatti, umelecký výtvor jedného mladého režiséra, ktorého meno odfúkol ten nezbedný, jesenný, nepríjemne studený vietor a odvíal ho do nenávratna.

„Presne tak, je to kvôli nemu!“ hundral starec.

„Sibel, Sibel, Sibel!“ vyrevoval s takou intenzitou a poskakovaním, až si takmer polámal protézu ľavej nohy. Po chvíli sa jeho prejav zmenil.

„Chantal. Chantal María García de Cruz, Chantal!“ šepotal rozjarený, opájajúc sa rytmikou vypovedaného, skackavou melodikou slova, každou precízne vyslovenou hláskou, celkovou frekvenciou hovoreného, kadenciou hlások. Šepot sa menil na klasický hovorený prejav, aby po niekoľkých sekundách opäť prerástol do hlasného piskľavého falzetu. V očarenosti zabudol na čas i cieľ svojej púte. Novoobjavená akustická lexikálna hra ho úplne pohltila a, čo je dôležitejšie, začalo ho to baviť.

„Cha-n-tal, Si-bel, Siíí-bel, Chan-taál!“ vykrikoval rozjarený invalid a obidve mená, aj keď precízne vyslovované, sa začínali zlievať do súvislého celku, a tak mohli vytvoriť doposiaľ neznámy hybridný útvar starcovej radosti Sibelchantal.

Veľmi dobre vedel, o čom hovorí. Radosť v jeho vnútri gradovala a jeho prísne, unavené oči sa z náhlej explózie šťastia rozosmiali. Nenápadne ich pri-

vieral, až ich napokon úplne zatvoril. Snažil sa sústrediť na svoje vnútro. Na jeho zvuky.

Hodiny odbili desiatu, hustá tma sa plazila po opustenom bulvári ako utrápený pes, no v jeho duši prebývala skutočná Chantalsibel, živá, sediaca pri koreňoch obrovského mangrovníka rovníkovej džungle, po ktorom lenivo liezol pestrofarebný šantiaci ara, pozorujúci prichádzajúceho mladíka s dlhými ebenovými vlasmi uviazanými do drdola, v zafúľaných kaki maskáčoch a červenou páskou na ramene, cez ktorú plával zlatistý nápis „Liberté“.

Chantalsibel, už viac Chantal ako Sibel, roztvorila svoju náruč a privítala prichádzajúceho partizána horúcim, temer nekončiacim bozkom.

„Koľko som mohol mať vtedy rokov, hm? Bol som určite veľmi mladý! Možno takých dvadsať... Dvadsať, presne.“ Zasiahol ho nádherný, mikroskopický okamih šťastia, ktorý náhle prekryl horiaci obraz baskickej Guernicy s utekajúcimi civilistami, bombardovanej nepriateľským letectvom v čase Španielskej občianskej vojny.

Zjavne ho prechádzka unavila a prebudené spomienky sa ako zvlnené pásy strihaného filmu v strižni štúdia mihali, vlnili, krútili či groteskne poskakovali a takto sa snažili pretlačiť cez pomyselnú hrádzu udržateľnosti. Potom sa bez náležitej logickej či lokálnej nadväznosti nekontrolovane valili von, mimo rámec aktuálnosti a v mužovi vyvolávali totálny zmätok. Hrozilo, že ho rútiace sa, neroztriedené spomienky zabijú; ba čo viac, hrozilo, že sa mu pomieša pamäť.

Chladnými dlaňami si pošúchal spánky, prikrčil sa, privrel oči a opäť sa na niekoľko minút ponoril do prežitého života. Nad Dunajom preletel

bučiak. Jeho charakteristické „bu-bú“ ohlásilo nového vládcu noci.

Melquisedec otvoril vlhké hnedé oči. Porozhliadal sa, zamával bučiakovi a zapálil si camelku. Čoraz intenzívnejšie si uvedomoval svoju samotu, skutočnosť, že je tu na svete už pridlho. Ťažko dýchal a prial si jediné: pokojne umrieť...

(Vedel však, že to nebude jednoduché.)

3.

Zamotával som sa, unavovalo ma to. Bol som so sebou nespokojný! Presne ako vtedy, keď som ako malé dieťa túžil čo najlepšie spoznať svoju budúcnosť! Veštecké karty, čítanie z ruky, hádanie z kávy či z vnútorností obetovaných zvierat boli pre mňa v tomto období naozaj veľkým lákadlom a venoval som tomuto pokušeniu obrovské množstvo svojho životného času.

U nás v dedine žiadna veštica nežila, stará matka vravievala, že sme si ich v stredoveku všetky upálili. Tú poslednú niekedy v poslednom storočí. Trochu si na to pamätám – bolo tam veľa ľudí a všade bola tma. Nedoviedel som si na špičku svojho bledého, dlhého detského nosa, a to sa mi často nestávalo. Tma sa dala krájať, noc bola bezmešasná. Páčilo sa mi to. Atmosféra umocňovala moju fantáziu. Mohol som snívať!

Zrazu som uvidel obrisy voza a na ňom vílu v nádhernom bielom rubáši. Vlastne iba jej náznamy, priezračnú siluetu prízraku. Nepoznané vo mne vyvolávalo pocit tajomnosti. Presnejšie samotnú tajomnosť. To však viem až dnes, keď si s určitosťou, pomocou slovníka, dokážem striktne zadefi-

novat' tento pojem. Ale či naozaj viem, čo je skutočným obsahom skúmaného slova?! Dokáže ho obsiahnuť a následne komplexne vymedziť krátky slovník? Dá sa o fenoméne tajomnosti objektívne vypovedať?!

Víla nebola sama. Na voze stál muž, pohonič. Matka zvolala: „Aha, básnik!“ Bard sa uklonil a zarecitoval báseň, ktorej deň sa zhodoval s dnešným. Povedal: *„Mlčiaca chvíľa. Cúvajúci čas. Na hladine opustené veslo. Akýsi ďaleký a chvejúci sa hlas, spievajúci smutnú pieseň bez slov. Noc. Noc. Zlatý hviezdny prach. Zlatá luna roztopená v jazerách.“*

Zrazu sa zastavil. Uhládzal si vlasy, pozrel na hodinky, skontroloval voz. Akoby niekoho hľadal, alebo na niečo zabudol. Od rieky sa ozýval najprv bučiak, potom zakuvikal iný nočný vták. Básnik sa preľakol, voz sa zastavil. Víla sa stala neviditeľnou. Rebrinák neľahali vraníci, ale sila veršov. Čím kvalitnejšie básne, tým rýchlejší pohyb. Pohoničov bič bol syntax, odmenou metafora, lexika druhom, morfológia mapou, verše záprahom. Bolo to fascinujúce. Jeho tvár blčala v odraze plameňa, jas očí mu konkuroval, ale ten zjav... Impozantný Ferlinghetti v slovenskej koži...

„Predbiehajú nás autá naložené cementom a pieskom, električky vynárajúce sa z hmly a fialových bleskov, ale my zastavujeme sa v hustom prúde chodcov temer bezradní, krútime klobúk v rozpačitých prstoch, počítame hodiny a dni: pondelok, nedeľa, sobota, piatok a tak ďalej až k tomu ránu zo 14. na 13. novembra. Až k tomu ránu cúvajúci čas. Krútime si klobúk v rozpačitých prstoch. Nie, nezatajíš srdcu, čo sa stalo. Akýsi ďaleký a chvejúci sa hlas, mlčiaca chvíľa a všetko to nevyslovené ťa zrazu zaplaví. Vypnite rádio! Noc. Noc.

Voz letel...

Nevidieť do tváre často znamená nepoznať skutočný obraz. Nepoznať pravú tvár. Neužrel som jej tvár! Svojimi sedemročnými očami som v diali uvidel len jej kontúry, žiaru. Avšak poznal som jej meno. Veronika.

Vera ikona, pravý obraz, kdeže si? Kto si, krásna žena? Kto si, ty moja tajuplná silueta čarodejnice s nádherou víly? Kam si sa podela? Naozaj tvoje biele rúcho pohltili pahltné plamene? Neudialo sa to opačne? Kto koho pohltil? Kto koho očistil? Plamene očistili tvoju dušu, alebo ty si očistila oheň?

Nedokázala si bojovať? Prečo si neuskutočnila jeden zo svojich jedinečných zázrakov, na ktoré sme boli zvyknutí? Prečo si sa ty, čarodejná víla, odela do rúcha bezmocnosti? Z akého dôvodu? Prečo!?

Až neskôr som pochopil: najdôležitejšou udalosťou tvojho života bolo práve toto splynutie s plameňmi. Očistili ste sa navzájom. A zároveň preniesli do iného sveta, inej dimenzie, možno priamo do siedmeho, najvyššieho neba.

Nerozumiem však, prečo práve takýmto spôsobom! Kvôli komu si si zvolila práve takúto formu?! Kvôli komu si trpela? Azda kvôli sebe?! Táto možnosť pôsobí nelogicky... Ibaže... by to bolo kvôli nám?!

Výlučne kvôli nám. Pre lepšie zajtrajšky, ako nám o nich svojho času referoval nejaký zánovný súdruh kapitán, páchnuci vodkou a marskami, na jednej z premnohých výchovných besied v rámci cyklu So súdruhom Partizánom, ktoré sme povinne absolvovali na pionierskych schôdkach v časoch môjho detstva.

Lenže, v podstate si vyhrala. Áno, zvíťazila si! Nad katmi, nad sebou, nad nami, nad plameňmi